

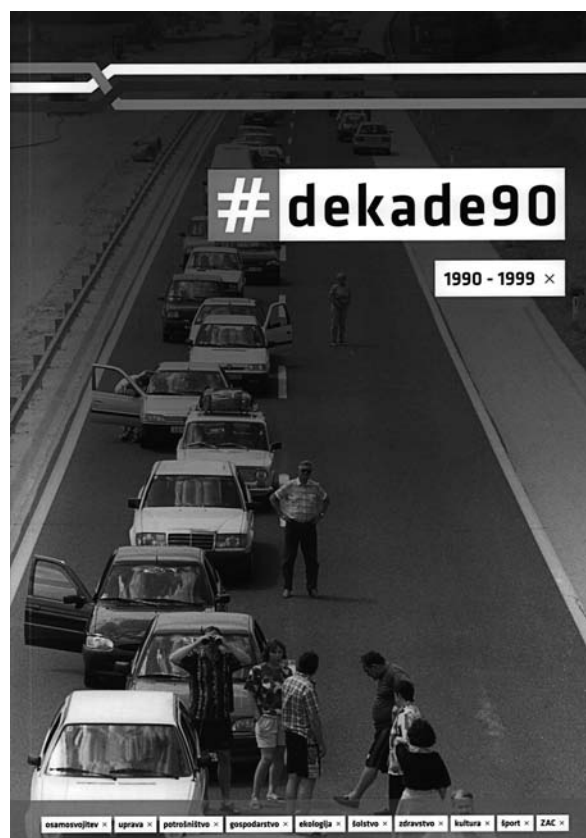
#dekade90

Dekade: devetdeseta. 1990-1999 @Celje. Uredila: Borut Batagelj, Sonja Jazbec. Celje: Zgodovinski arhiv Celje, 2015. 76 strani

Serijska *Dekade* je skupni projekt strokovnih sodelavcev Zgodovinskega arhiva Celje, ki so se ga lotili v letu pred praznovanjem 60. letnice ustanovitve z obravnavo zadnjega desetletja preteklega stoletja, nadaljeval pa se bo v prihodnjih letih, do dekad, ko je arhiv bil ustanovljen, torej do petdesetih let. Serije so zasnovane kot projekt, ki obsega razstavo in katalog.

Obravnavano gradivo dekad predstavlja izbor arhivskega gradiva, vezanega na posamezna področja in dogodke, projekt pa nima ambicije podajati sintetičnih razlag in celostnega pregleda znotraj časovnega okvira 1990-1999. Potrebno je poudariti, da je razstavna dejavnost le ena izmed dejavnosti arhiva, s katero slednji poudarja pomen delovanja institucije in zavedanje o pomembnosti varovanja kulturne dediščine. Njegovo glavno poslanstvo je zbiranje in hramba gradiva, ki zaznamuje preteklost, sedanost in prihodnost posameznika in skupnosti, v kateri sobiva. Prav zato je projekt bil zastavljen tudi na način, da se vanj vključuje še gradivo pri ustvarjalcih in zasebnikih. Tako opazovalec in bralec lahko še bolj razširi interpretativne nastavke obravnave zadnje dekad dinamičnega 20. stoletja.

Vsako desetletje zaznamujejo številni posamični dogodki, ki ne bodo v spominu posameznika nikoli utonili v pozabo. V devetdesetih so se po naših cestah vozili jugoci, stoenke, katrce, poplesavali smo ob mični Heleni Blagne in Simoni Weiss, navijali za smučarske ase, kot so bili Jure Košir, Drago Grubelnik, Urška Hrovat, Nataša Bokal, Špela Pretnar, za rokometaše Pivovarne Laško, dobili smo novo državo, nov denar, mobi-reglje, mobi-čuke, internet in računalnike ter nove načine dostopa do informacij. Socializem se je umaknil kapitalizmu, odpirali so se nakupovalni centri, z Jazbinškovim zakonom je marsikdo postal lastnik svoje strehe nad glavo in bili smo na poti, da postanemo nova Švica. Koliko se slednji nostalgичni spomin posameznikov pravzaprav odraža v ohranjenem arhivskem gradivu, je še eno od izhodišč projekta, ki nagovarja posameznike, da gradivo, ki je vezano na osebno doživljanje dekad, bodisi predajo arhivu bodisi ga vsaj delijo preko družabnih omrežij z oznako #dekade90 in tako individualne vtise poskušajo vtakati v kolektivno in večplastno doživljanje dobe.

Devetdeseta se začnejo z vstopom v novo državo. Na osmih straneh so predstavljeni dokumenti in slikovno gradivo, ki povzemajo dogajanje na Celjskem od plebiscita preko osamosvojitvene vojne do dejanske osamosvojitve. Zelo zanimiv je dokument *Program praznovanja ob razglasitvi samostojne Republike Slovenije v Celju 26. junija 1991* in slike s praznovanja razglasitve samostojnosti. Nato v drugem poglavju *Država, to smo mi*, spoznamo družbene in upravne spremembe, nastanek občin ter dogajanje okoli prvih demokratičnih večstrankarskih volitev na Celjskem. V katalogu so objavljene glasovnice in liste kandidatov.

Gospodarstvo in potrošništvo devetdesetih let je predstavljeno v poglavjih *Vse na enem mestu*, vse se zdi dosegljivo in *Knjižice in delnice*, kjer slikovno gradivo nazorno oriše porast potrošništva in gospodarske spremembe, ki jih je prinesla osamosvojitve.

Zanimivo in še danes zelo aktualno je poglavje s področja ekologije z naslovom *Poplava, suša, suša, poplava*, ki predstavi začetke zavedanja o nujnosti skrbi za okolje, v katerem živimo. Slike poplav in karta območja občine Celje, na kateri je bilo v 90. letih označeno območje onesnaženja s težkimi kovinami, so klicali h korenitim spremembam okoljevarstva.

Spremembe so v devetdesetih so posegle tudi v šolstvo. Uvedena je bila matura, ki je nadomestila sprejemne in diferencialne izpite za vpis na univerze. V tem poglavju najdemo tudi nekaj gradiva iz zasebnih zbirk.

Prej omenjene katastrofalne poplave na Celjskem so zaznamovale tudi dogajanje na področju zdravstva. Zaradi njih je bilo moteno delovanje Splošne bolnišnice Celje in kot se za arhiviste spodobi, so v tej povezavi izpostavili tudi uničenje medicinske dokumentacije. Veliko škodo je zaradi poplav utrpelo tudi področje kulture. Poglavje *Brez d'narja ni muz'ke* dokazuje, da je bilo Celje vse prej kot zaspano mesto. Glede denarja težko sodim, ampak glasba je bila zelo glasna. Plesne predstave, Festival slovenskega filma, Dnevi komedije in številne celjske skupine je le nekaj poudarkov pestrega kulturnega nabora v Celju. Slikovito poglavje o športu izpostavi vrhunske športne dosežke celjskih športnikov, ki so krepili lokalno pripadnost. Obenem

pa se spomnimo tudi na številne možnosti za aktivno preživljanje prostega časa.

Za Zgodovinski arhiv Celje se je ob izteku devetdesetih končno pokazala učinkovita rešitev prostorske stiske, saj je bila na vidiku selitev v današnjo stavbo na Teharski cesti. Že pred 20 leti je arhiv pričel opozarjati nase in na svoje poslanstvo na drugačne načine. Raven izobrazbe se je dvignila, publicistična dejavnost je bila vredna zavidanja, kot eden izmed prvih pa se je arhiv pogumno podal tudi v moderno dobo računalnikov, služba pa postane bolj mobilna, saj pridobi še prvo lastno službeno vozilo – katrcio.

Katalog je zasnovan v slogu devetdesetih, zelo razgibano in slikovito. Že naslovnica pa nas opomni na ciklično ponavljanje zgodovine. Če smo v devetdesetih letih tičali v zastojih zaradi gradnje avtoceste, v zadnjih letih stojimo zaradi popravil.

Anja Prša

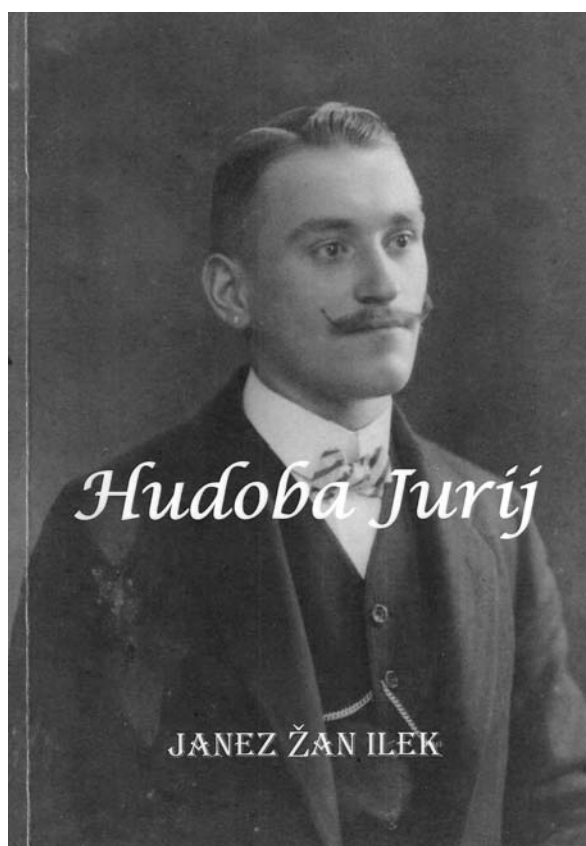
»Ko bom velik, bom pa lopof«

Janez Žan Ilek: *Hudoba Jurij: 1888-1985: obsoteljsko-kozjanska hudoba*. Podčetrtek: samozaložba, 2015. 243 strani.

Po prvcu leta 2011 z naslovom *Meja na reki Sotli 1991-2011* tokrat avtor prihaja med bralce s pripovedjo o življenju in kriminalni dejavnosti Jurija Plevnika. Knjiga predstavlja biografijo kozjanskega »Fakina«, ki je imel dolgo, pestro in zanimivo kriminalno preteklost.

Če je bil razbojnik Guzej kozjanski kriminallec 19. stoletja, je bil Jurij Plevnik kozjanski kriminallec 20. stoletja. Rodil se je leta 1888 v revni kmečki družini, torej 8 let po smrti razbojnika Guzeja. Plevnik je bil kriminallec celotno življenje in ob vsaki priložnosti do svojih poslednjih dni, to je do svojega 97 leta starosti. Za kriminalno življenjsko pot se je odločil že zelo zgodaj. Jurijeva »kariera« se je začela že v mladoletnem obdobju, ko je že pri sedemnajstih letih pristal v zaporu. Obsojen je bil zaradi ponarejanja dokumentov.

Plevnik je bil vsestranski in raznovrsten kriminallec. Bil je tat, goljuf, prevarant, ponarejevalec denarja in raznih dokumentov, oderuški posojevalec denarja, lažni

ženitveni posrednik in požigalec. Na koncu je bil tudi prodajalec lažnih zdravilnih in drugih zdravstvenih krem, zvarkov in zdravil. V dolgoletni kriminalni karieri je morda zagrešil tudi težko kaznivo dejanje, to je